

УДК:323/324:339.922(477):061.1ЩЄ

В. О. Ханстантинов - доктор політичних наук, доцент, Миколаївський національний аграрний університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ УКРАЇНИ

Інтеграція України до потужних міждержавних регіональних співтовариств визначено як прояв закономірності світового політичного процесу на теперішньому етапі. Висвітлено актуальні завдання наблизення вітчизняних нормативно-правових засад до європейських стандартів. Розглянуто об'єктивні та суб'єктивні чинники, що заважають реалізації вказаних завдань. Наголошено на ролі інститутів громадянського суспільства у просуванні до європейських стандартів і необхідності співпраці держави з ними.

Ключові слова: Україна, Європейський Союз, інтеграція, модернізація, адаптація, закон, соціальні стандарти, міжкультурний діалог.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННОГО КУРСА УКРАИНЫ

Інтеграція України в потужні міжгосударственні регіональні союзи розглянуто як проявление закономірності сучасного світового політичного процесу. Освітлено актуальні завдання наблизення вітчизняної нормативно-правової бази до європейських стандартів. Розглянуто об'єктивні та суб'єктивні фактори, що заважають реалізації вказаних завдань. Підкреслено роль інститутів громадянського суспільства в просуванні до європейських стандартів і необхідність співпраці держави з ними.

Ключевые слова: Украина, Европейский Союз, интеграция, модернизация, адаптация, закон, социальные стандарты, межкультурный диалог.

URGENT PROBLEMS OF INTERGRATION OF UKRAINE TO EUROPEAN UNION

Integration of Ukraine to influential interstate regional associations is considered as a part of mainstream within the current political process in the world. The most urgent problems, concerning the adoption of Ukrainian laws to European standards, are analyzed. Objective conditions and subjective reasons, which put obstacles in Ukrainian integration to Europe, are examined. The role of institutions of the civil society is emphasized in approaching to European standards. Necessity for the state to cooperate with institutions of the civil society in integration efforts is accentuated.

Key words: Ukraine, European Union, integration, modernization, law, adoption, social standards, intercultural dialogue.

Курс на євроінтеграцію, що є однією з пріоритетних зовнішньополітичних цілей України за часів її незалежності, слід розглядати як реалізацію важливої закономірності всього післявоєнного розвитку людства. Стає все більш очевидним той факт, що в умовах глобальних викликів і загроз окремим державам набагато легше підтримувати власну конкурентоспроможність на міжнародній арені, якщо діяти скоординовано разом з партнерами, мультиплікативним чином нарощуючи ресурси як для розв'язання актуальних соціально-економічних, військово-політичних, природоохоронних, інших проблем, так і в ім'я перспективи свого інноваційного розвитку на майбутнє.

Сьогодні у постбіполярному світі фактично завершився процес утворення декількох потужних регіональних структур, до складу яких увійшли країни, об'єднані загальними економічними інтересами, спільними рисами історичного минулого, схожістю ментально-культурних рис, геополітичними чинниками та потребою у безпеці, взаємною зацікавленістю у щільному співробітництві заради прискорення модернізації тощо. Варто наголосити, що сформовані регіональні міждержавні угруповання, в тому числі і в першу чергу Європейський Союз, перетворилися на найбільш впливових суб'єктів світового політичного процесу.

Перед Україною, яка дещо пізніше за своїх сусідів стала на шлях модернізації і яка стикається з величезною кількістю об'єктивних і суб'єктивних перешкод на ньому, на даний момент постало з усією принциповістю питання щодо конкретних практичних кроків з наблизення і подальшого

вступу до ЄС. Передумовами цього має бути запровадження в нашій країні європейських стандартів, насамперед шляхом поступового приведення законодавчо-нормативної бази до чинних в Європі правил, за якими функціонує суспільство. Як заявив у виступі на 10-ій Ялтинській щорічній зустрічі «Україна та світ в епоху змін: фактори успіху» Президент В. Ф. Янукович, наближення України до європейських стандартів по всіх напрямках є центральним стрижнем вітчизняної модернізації [1]. При цьому, українське державно-політичне керівництво не обмежується суто економічними перетвореннями, а висуває перед собою мету розгортання фундаментальних реформ в соціальних і гуманітарних галузях [2]. На необхідності цього як однієї з неодмінних умов і напрямів євроінтеграції, до речі, неодноразово наголошували всі відповідальні європейські високопосадовці.

Як видно, одним із затребуваних самою практикою завдань перед вітчизняною суспільно-політичною наукою є аналіз наявного стану в соціальній і гуманітарній сферах вітчизняного суспільства і розроблення відповідних практичних рекомендацій щодо наближення до європейських стандартів, що автором ставиться за мету даної статті.

Різні аспекти вище вказаного питання розглядаються у працях таких вчених, як В. Андрущенко, О. Бабкіна, В. Бачинин, І. Бекешина, К. Вітман, Є. Головаха, В. Горбатенко, В. Доманов, Л. Зидентоп, О. Іоффе, А. Колодій, М. Михальченко, Н. Паніна, Г. Перекрестова, Ф. Рудич, О. Тарасишина, С. Тихонов, О. Фісун та інших, а також у підготовлених колективами провідних експертів аналітичних працях – «Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь» (за заг. ред. акад. В. Гейця), Національна доповідь про людський розвиток 2011 «Україна на шляху до соціального залучення» (наук. керів. акад. Е. Лібанова). Різномісний емпіричний матеріал міститься в міжнародних рейтингах, які щорічно складаються знаними в світі установами та організаціями, такими як Світовий банк, Human Rights Watch та іншими.

Вченими відмічається, що важливу роль для упорядкування механізму входження України до чинного міжнародного та європейського правового поля відіграє закон «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 21 листопада 2002 року [3]. Позитивним у цьому смислі є також ухвалений Кабінетом Міністрів України Регламент, згідно з яким всі постанови центрального органу виконавчої влади мають бути опрацьовані на відповідність чинним європейським стандартам [4, с. 12].

Слід нагадати, що серед прийнятих в минулому законів, які сприяють приведенню українського законодавства, зокрема, у галузі прав і свобод людини до європейських стандартів, є такі:

- «Про приєднання України до статуту Ради Європи» від 31 жовтня 1995 року;
- «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 14 липня 1997 року;
- «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 року» від 3 серпня 2006 року;
- «Про ратифікацію факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки та покарання від 18 грудня 2002 року» від 27 липня 2006 року;
- «Про ратифікацію Європейської Конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів від 24 листопада 1977 року» від 16 березня 2007 року;
- «Про приєднання України до Конвенції Ради Європи про охорону нематеріальної культурної спадщини (995-d 69) від 17 жовтня 2002 року» від 6 березня 2008 року;
- «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року;
- «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії від 3 травня 1996 року» від 14 вересня 2006 року;
- «Про ратифікацію Протоколу N 1 до Європейської конвенції про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поведінку чи покаранню» від 13 вересня 2001 року.

Ми навели не повний перелік цих ключових за значенням правових актів, однак, проблема полягає в тому, щоб їхні положення та вимоги послідовно виконувалися. Як свідчить досвід, приведення українського законодавства до сучасних демократичних стандартів виявляється достатньо складним завданням, розв'язання якого зустрічає опір з боку різноманітних чинників. До об'єктивних перешкод на шляху до загальноновизнаних в Європі та у демократичному світі загально стандартів можна віднести брак кваліфікованих кадрів державних службовців, нестачу фінансових ресурсів, вплив настроїв ізоляціонізму та традиціоналізму в громадській думці, інерцію мислення широких верств населення;

а до суб'єктивних – незацікавленість значної частини політичної еліти у виконанні Україною взятих на себе зобов'язань тощо. Остання обставина й примусила Президента останнім часом неодноразово закликати всі політичні сили глибоко усвідомити значення євроінтеграційної політики України і власну відповідальність перед народом за досягнення цієї доленосної для країни мети.

Крім того, слід розуміти, що глибинними причинами більшості сучасних проблем соціальної і гуманітарної сфер, є економічне відторгнення, спричинене тим, що 24,6 % населення країни перебуває за межами бідності [5, с. 76]. Це негативно відбивається на такому інтегральному показнику, що позначається терміном «human development» і зазвичай перекладається як «людський розвиток» або «розвиток людського потенціалу». Індекс людського розвитку в Україні помітно поступається середньому по Європі, а це, власне, і сигналізує про поширеність у соціумі феномену соціального відторгнення, мінімізація якого постає як обов'язковий етап у просуванні до європейських стандартів життя.

Оскільки соціальне відторгнення не є статичним явищем, його чинники пов'язані між собою і відторгнення в одній сфері викликає відторгнення в інших, то прогресивні зміни в соціальній та гуманітарній галузях потребують комплексного підходу, долучення різноманітних ресурсів.

Негативним наслідком соціального відторгнення є схильність його носіїв до нецивілізованих, радикально-примітивних політичних вимог, ригоризм і нетерпимість в оцінках перебігу етнічних, мовних, релігійно-церковних, міжкласових, міжособистісних відносин. Такі індивіди виступають за спрощені, часто-густо авторитарні рецепти розв'язання суперечностей в них і відповідні моделі розбудови цих сфер життя в Україні. Через соціальну зневіру та духовну дезорієнтацію їм складніше, ніж іншим, усвідомлювати значення традиційних гуманістичних цінностей для вдосконалення суспільного життя, а необхідність слідувати нормам цивілізованої поведінки у повсякденних соціальних і громадянських практиках виглядає для багатьох маргіналізованих осіб абсолютно не очевидною.

Ми виходимо з того, що у першу чергу потребує певних змін Конституція, адже вона виступає не тільки фундаментом для розроблення інших нормативно-правових документів в державі, але й своєрідним взірцем для законотворчої діяльності, з яким повинні співвідносити свої напрацювання та проекти різні її суб'єкти. В багатогранних зусиллях Конституційної асамблеї, з нашого погляду, заслуговують на серйозну увагу такі позиції.

По-перше, тексту Основного закону України властива декларативність у формулюванні ряду принципів прав людини, які а ргіогі держава не здатна виконувати на ділі, що породжує недовіру до її інститутів, в тому числі і в першу чергу до владних – Верховної Ради, уряду та судової системи, а також до інших суспільних суб'єктів, що мають безпосередній стосунок до задоволення життєво важливих потреб людини – до правоохоронних органів, класу підприємців, системи охорони здоров'я та освіти тощо.

По-друге, текст Конституції містить ряд положень, зміст яких є неоднозначним, не врегульованим у законодавчому плані. Так, ст. 11 запроваджує поняття «корінні народи», але не уточнює критерії, за якими цей статус надається, і відповідно – до кого конкретно він відноситься. В сучасних міжнародних правових актах і в українському законодавстві ще не вироблені ідентифікуючі ознаки «корінних народів», чим на повних підставах скористалися, приміром, автори законопроекту «Про статус кримськотатарського народу», які посилаються при цьому на документ Робочої групи щодо корінних народів, яка діє під егідою ООН. А в ньому допускається визнання спільноти корінним народом не за сукупністю багатьох ознак, а лише за деякими з них. За такого підходу, відмічає В. Котигоренко, при вирішенні питання про надання народу статусу «корінного» не обов'язковою може стати і ознака, за якою у міжнародне право був запроваджений сам термін «корінний народ» і яка винесена в назву відповідних документів – Конвенцій МОП № 107 (1957 р.) і № 169 (1989 р.). Згідно з останньою Конвенцією, основоположним критерієм визначення груп, які підпадають під категорію «корінних народів», виступає їхня самоідентифікація, і, якщо увести цей принцип до українського законодавства, то принаймні декілька автохтонних етнічних спільнот, що мешкають в Україні, зокрема, росіяни Слобожанщини і Півдня, болгари і гагаузи Буджацького степу, греки Приазов'я, угорці Закарпаття мають право претендувати на цей статус, що може призвести до конфліктних зіткнень між ними і державною владою і спричинити небезпечну напругу в етнічних стосунках [6, с. 186-190].

По-третє, Конституція переобтяжена абстрактно сформульованими положеннями, що значно утруднює використання її статей у якості правовстановчих норм і уможливорює їх кон'юнктурно-ситуативну інтерпретацію з боку правлячої на даний час політичної сили. Крім того, прибічники

різних політичних поглядів, апелюючи до тих самих статей Основного Закону, формулюють і обстоюють несхожі версії їх тлумачення. Приміром, стаття 10 державною мовою проголошує українську, зобов'язує забезпечувати її всебічний розвиток та функціонування в усіх сферах суспільного життя, але водночас вона гарантує «вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин». При цьому в ній взагалі не йдеться про політику держави щодо мов «корінних народів». Ті ж ознаки внутрішньої суперечливості властиві також ст. 11, за якої держава сприяє консолідації української нації, розвитку її культури, але водночас – сприяє розвитку мовної і культурної самобутності національних меншин.

З нашої точки зору, причиною цього змістово-сислового роздвоєння є підхід авторів тексту Конституції на користь колективних прав і відповідне оперування категоріями, що позначають етнічні групи, – «нація, меншина, корінні народи» тощо. Як би пріоритет був наданий індивідуальним правам людини перед колективними, як би при конструюванні системи прав і свобод виходили з неоспорюваного права самої особистості на власну мовну, етнічну, загалом культурну ідентифікацію, то й решта прав логічно впливала б і обслуговувала б в індивідуальному порядку специфічні, зумовлені обраним типом самоідентифікації потреби конкретної людини. І особі не було б необхідності підкорятися ззовні встановленій груповій нормі, яка претендує до того ж й на те, щоб її сприймали як прояв індивідуальної волі. І це цілком відповідало б положенню Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин, яка їхні права передбачає захищати не як власне групові (колективні) права, а шляхом захисту прав окремих осіб, які до таких меншин належать [7].

У підсумку до цього сюжету додамо також, що зазначені вади Конституції повторюються в цілому ряді законів, через що до них постійно вносяться зміни, а окремі статті в них – отримують офіційне тлумачення з боку Конституційного Суду, що небезпідставно іноді стає предметом гострої політичної полеміки. Так, з моменту свого ухвалення до закону про політичні партії і до закону про об'єднання громадян було внесено понад десятка змін до кожного, а окремі статті неодноразово розглядалися на предмет їх відповідності Конституції.

Менша кількість суперечливих положень, приміром, властива Закону «Про національні меншини в Україні» від 25.06.1992 р. Важливою складовою цього закону є положення про створення в органах законодавчої і виконавчої влади, місцевого самоврядування комісій, структурних підрозділів, дорадчих рад для врегулювання питань розвитку національних меншин (ст. 5). Разом з тим, цей закон не містить конкретних механізмів реалізації передбачених прав. Так, ст. 8 декларує, що в роботі органів державної влади, в установах і організаціях в місцях, де більшість становить певна меншина, може використовуватися її мова. Однак не конкретизоване поняття «місце», не встановлений порядок того, хто і на підставі чого, а також в який спосіб вправі розпочати запровадження на ділі використовувати мову меншини [8]. Цілком очевидно є потреба внести корективи в текст даного закону відповідно до існуючих європейських норм, а також відповідно до ухваленого у 2013 році Верховною Радою Закону «Про засади державної мовної політики».

Оскільки навколо порушених щойно питань постійно точаться гострі ідейно-політичні баталії, вважаємо, що методологічним підґрунтям для вдосконалення в європейському цивілізованому демократичному дусі законів з комплексу мовно-етно-культурних відносин в Україні мають виступати, як справедливо відмічається авторитетним дослідником Ф. Рудичем, цінності, що визначаються рамками політичної нації [9, с. 67].

Однак лише формальним приведенням законодавства до визнаних в ЄС стандартів не можна обмежувати зміст всієї роботи, спрямованої на входження України до європейського соціального, політичного, культурного, іншого простору, адже добре відомо, що стереотипні уявлення, які склалися в масовій свідомості, суттєво заважають утвердженню демократичних стандартів суспільного життя. Одним із індикаторів і водночас передумов цього є вкорінення у суспільну практику гендерної рівності. Особливо показовою у даному разі є представленість жінок у виборних органах влади, насамперед, у парламенті країни. За даними ООН, за рейтингом щодо гендерної збалансованості в парламенті Україна посідає 111 місце в світі (для порівняння: Росія – 80, Грузія – 74, Латвія – 56) [10, с. 150].

Еліта робить поки що перші кроки стосовно надання жіноцтву більших можливостей у політиці, але вони виявляються вкрай недостатніми. Так, за перші 18 років української незалежності головами обласних державних адміністрацій жінки призначалися лише чотири рази, а на керівних посадах у центральних органах виконавчої влади жінок тільки 4,2 % [11, с. 6].

На окрему увагу в Україні заслуговує питання досягнення релігійного миру та міжцерковного порозуміння. Закон «Про свободу совісті і релігійні організації» від 23 квітня 1991 року на ділі

забезпечив свободу совісті, яку класик сучасної політичної науки Дж. Роулз вважає базовою, що має пріоритет щодо інших свобод [12, с. 212]. Указом Президента України від 21 березня 2002 року № 279 «Про невідкладні заходи щодо остаточного подолання негативних наслідків тоталітарної політики колишнього СРСР стосовно релігії та відновлення порушених прав церков і релігійних організацій» створені більш сприятливі передумови для вільного розвитку релігійних громад і задоволення духовних потреб віруючих. Починаючи з 2005–2006 навчального року, з шостого класу в школах України запроваджені курси з християнської моралі, етики, культури. Проте життя вимагає змін і доповнень до нормативної бази з огляду на необхідність більш ефективного регулювання міжцерковних відносин, які слугують постійним джерелом відтворення настроїв нетерпимості на ворожнечі між різними групами віруючих.

У 2006 році Парламентська Асамблея Ради Європи закликала парламенти держав-членів провести дебати з питань свободи слова й поваги релігійних вірувань та доповісти про їхні результати Асамблеї. Верховна Рада упродовж семи років так і не відреагувала на цю рекомендацію. Останні парламентські слухання з даної проблеми в стінах українського парламенту відбулися у 2005 році під назвою «Свобода совісті й ідентифікація особи». Малопомітною є реакція української сторони на зауваження Ради Європи стосовно вітчизняного законодавства про віросповідання, викладені у Резолюції ПАРЄ № 1466 від 05.10.2005 р. За час, що сплинув, Україна не прийняла нової редакції Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», хоча про потребу в цьому неодноразово нагадували і вчені, і представники конфесій.

На даний час існує значна кількість нормативних документів Європейського співтовариства, присвячених гармонізації міжрелігійних, державно-церковних відносин, захисту прав віруючих і забезпеченню свободи совісті. Слід нагадати, що у 2011 році Парламентська Асамблея Ради Європи у Парижі зорганізувала слухання щодо релігійного аспекту міжкультурного діалогу. Окрім того, ПАРЄ прийняла ряд документів, в яких артикулювала увагу на питаннях, пов'язаних з міжкультурною і міжрелігійною комунікацією: Рекомендація 1804 (2007) «Держава, релігія, світське суспільство та права людини», Рекомендація 1805 (2007) «Святотатство, релігійні образи та ворожі висловлювання на адресу осіб у зв'язку з їхньою релігією», Рекомендація 1962 (2011) «Релігійний аспект міжкультурного діалогу».

Мета перерахованих ініціатив, як вказується в підготовленій у 2012 році Аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України, – продемонструвати, що Європа є полікультурне, полірелігійне, поліетнічне співтовариство, в якому діалог виступає найефективнішим кроком до взаємоповаги, взаєморозуміння, терпимості та злагоди, гарантом реалізації людиною своїх прав і свобод, надійною запорукою утвердження демократії [13]. Отже, в Європі вже нагромаджений значний комплекс документів, що унормовують різноаспектні відносини в такій складній і делікатній сфері, як релігійно-церковна, і перед українським політикумом постає завдання сповна скористатися ним.

У 2008 році ухвалено Білу книгу Ради Європи з міжкультурного діалогу «Жити разом у рівній гідності» – своєрідну стратегію дій у визначеній сфері та матрицю ознак, які у своїй сукупності складають сучасний європейський ідентитет. Червоною ниткою в ній проходить ідея про те, що основою для розвитку міжкультурного діалогу є дотримання прав і основоположних свобод людини. Їх неухильне дотримання створює міцний фундамент для розвитку політичної культури різноманіття, що включає відданість спільним демократичним цінностям, відсутність дискримінації, взаємну повагу, терпимість до інакомислення і до іншого, плюралізм як принцип економіки сучасного суспільства і функціонування його культурно-духовної та політико-ідеологічної сфер [14]. Наближення до вказаних стандартів постає як процес поступового набуття рис європейськості і водночас як виконання формальних вимог країною-кандидатом для входження до Європейського Союзу.

Невідкладний крок у наближенні до європейських стандартів інституту прав людини полягає у завершенні реформування судової системи, органів прокуратури та внутрішніх справ. До цієї життєво важливої справи мають бути долучені інтелектуально, організаційно, задля моніторингу та висвітлення у засобах масової інформації всі різнорівневі учасники політичного життя, а також інститути громадянського суспільства, без участі та підтримки якого годі й розраховувати на ефективне впровадження нового Кримінального процесуального кодексу, законодавства про адвокатуру та національного превентивного механізму проти тортур.

Існують також і такі питання, які в українському політичному дискурсі взагалі не обговорюються, хоча вони вже знайшли в Європі і в світі нормативно визначений спосіб свого розв'язання, приміром,

ставлення до одностатевих шлюбів та полігамних шлюбів віруючих-мусульман. Серйозно ці теми, окрім журналістів, ніхто з авторитетних політичних сил навіть не порушує.

Як уявляється, підхід у даному разі має базуватися на принципах поваги до гідності людини, добровільності, поступовості, консенсусного погодження спірних моментів, чіткого усвідомлення поділу сфери життя індивіда на соціальну з обов'язковим виконанням визначених усталених соціальних ролей і приватну, в межах якої і слід визначитися зі статусом одностатевих відносин. Варто пам'ятати, що історично поняття «шлюб» з відповідним змістом і похідними від нього функціями має стосунок тільки до узаконених відносин між чоловіком і жінкою. Тому не випадково, що в наш час в деяких європейських країнах для цілей дефініції одностатевих зареєстрованих відносин вживається термін «партнерство». У подальшому можна було б запозичити і самий термін, і деякі складові відповідної цивільної практики, але з обов'язковим урахуванням ступеня морально-психологічної готовності вітчизняного суспільства, і без права на усиновлення і сімейне виховання дитини.

Особливо важливою при вирішенні питань соціальної і гуманітарної сфери є роль інститутів громадянського суспільства – різноманітних громадсько-політичних організацій, культурно-просвітницьких структур, добровільних асоціацій, засобів масової інформації тощо, які у співпраці з політичними партіями і з відповідними органами державної влади покликані виявляти ініціативу, представляти і обстоювати інтереси меншин та інших зацікавлених спільнот, впливати на тих, хто входить до їхнього складу, виховувати громадянську відповідальну позицію та здатність йти на компроміс.

В якості висновків слід зазначити таке. Будучи суверенною державою, яка історично, територіально, культурно належить до Європи, Україна визначила входження до загальноєвропейських структур одним із пріоритетних завдань своєї зовнішньої політики. Практичне втілення його передбачає наближення до відповідних стандартів в економічній, соціальній і гуманітарній сферах. Це потребує істотного доповнення та відповідних змін у вітчизняній нормативно-правовій базі. Неодмінною передумовою успіху на шляху євроінтеграції є подолання економічного, соціального, політичного, культурного відторгнення, послідовна реалізація принципів гуманізму та демократії у суспільно-політичному житті. Значна роль належить громадянському суспільству та його інститутам, що покликані у взаємодії з державою наполегливо просувати європейські стандарти у всі ділянки нашого соціуму, формувати в громадській думці переконання, що замість українців ніхто інший не наблизить наше життя до європейських норм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Виступ Президента на 10-й Ялтинській щорічній зустрічі «Україна та світ в епоху змін: фактори успіху» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/28819.html>
2. Виступ Президента під час відкриття третьої сесії Верховної Ради сьомого скликання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/28655.html>
3. Закон України «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 21 листопада 2002 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 3. – Ст.12.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Регламенту Кабінету Міністрів України» від 8.07.2009 р. № 712 // Урядовий кур'єр. – 2009. – 22 липня.
5. Національна доповідь про людський розвиток «Україна: на шляху до соціального залучення» / наук. кер. Е. Лібанова. – К.: Представництво ПРООН в Україні, 2011. – 129 с.
6. Котигоренко В. О. Кримськотатарські репатріанти: проблема соціальної адаптації / В. О. Котигоренко. – К.: Світогляд, 2005. – 222 с.
7. Рамочная конвенция о защите национальных меньшинств от 18 апреля 1995 года // Международные акты о правах человека: сб. документов / сост. В. А. Карташкин, Е. А. Лукашева. – М.: НОРМА–ИНФРА–М, 1999. – С. 634-640.
8. Закон України «Про національні меншини» від 25.06.1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 529.
9. Рудич Ф. М. Много ли власти нужно власти? Украина в контексте трансформации политических систем в странах СНГ и Балтии, Центральной и Восточной Европы / Ф. М. Рудич – К.: Наукова

думка, 2010 – 303 с.

10. Венгер О. Особливості становлення гендерної демократії в Україні / О. Венгер // Політичний менеджмент. – 2009. – № 3. – С. 145-152.
11. Коваль Л. Не лише берегиня / Л. Коваль // Урядовий кур'єр. – 2009. – 4 липня.
12. Роулз Дж. Політичний лібералізм / Дж. Ролз // Сучасна політична філософія: Антологія; [пер. з англ., упоряд. Я. Кіш]. – К.: Основи, 1998. – С. 192-238.
13. «Використання європейського досвіду для розв'язання міжконфесійних проблем в Україні» / Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/529/>
14. «Белая книга» по межкультурному диалогу «Жить вместе в равном достоинстве» [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/Publication_WhitePaper_ID_en.asp

УДК 316.613.42

А. В. Яковенко - Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

СМЫСЛЫ ЛЮБВИ В ГЛОБАЛИЗИРУЮЩЕМСЯ ОБЩЕСТВЕ: ИДЕАЛЬНЫЕ УСТАНОВКИ И РЕАЛЬНЫЕ СОЦИАЛЬНЫЕ УСЛОВИЯ

В статье обосновывается сохранение высокой степени актуальности вопроса о смысле любви в современном глобализирующемся обществе. Заостряется внимание на необходимости четкой фиксации границ при исследовании проблем смысла любви (отношенческие, возрастные и историко-культурологические границы). Представлены основные характеристики несоответствия между идеальными принципами (основаниями) для реализации истинного смысла любви и доминантами реальных социальных условий. Подчеркивается необходимость более фокусированного внимания со стороны социологов к субъективным факторам, нивелирующим возможности обретения в любви значимого смысла.

Ключевые слова: любовь, смысл, социальные условия, человек, постиндустриальное общество.

СМИСЛИ ЛЮБОВІ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ІДЕАЛЬНІ УСТАНОВКИ ТА РЕАЛЬНІ СОЦІАЛЬНІ УМОВИ

У статті обґрунтовується збереження високого ступеня актуальності питання про сенс любові у сучасному глобалізованому суспільстві. Загострюється увага на необхідності чіткої фіксації меж при дослідженні проблем сенсу любові (межі відносин, а також вікові та історико-культурологічні). Представлені основні характеристики невідповідності між ідеальними принципами (підставами) для реалізації істинного сенсу любові і домінантами реальних соціальних умов. Підкреслюється необхідність більшої сфокусованої уваги з боку соціологів до суб'єктивних факторів, що нівелюють можливості набуття у любові значущого сенсу.

Ключові слова: любов, сенс, соціальні умови, людина, постіндустриальне суспільство.

MEANINGS OF LOVE IN GLOBALIZING SOCIETY: IDEAL PRINCIPLES AND REAL SOCIAL CONDITIONS

The article explains the preservation of high relevance of the question of the meaning of love in the modern globalizing society. It highlights the need for accurate fixing of boundaries in the study of problems of meaning of love (the boundaries of relationship, age, historical and cultural boundaries). The author introduces main characteristics of discrepancies between ideal principles (bases) for the realization of true meaning of love and dominants of real social conditions. The article emphasizes the need for more focused